

Målnummer:	Ö2179-15	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2016-12-28		
Rubrik:	Ersättning för rättegångskostnader vid avskrivning på grund av återkallelse av konkursansökan.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 18 kap. 5 § rättegångsbalken (1942:740)• 2 kap. 9 § och 23 § konkurslagen (1987:672)		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• NJA 1982 s. 36• AD 2015 nr 9		

REFERAT

Stockholms tingsrätt

E.W. ansökte den 15 december 2014 i Stockholms tingsrätt om att T.W. skulle försättas i konkurs. Den 23 december 2014 återkallade han konkursansökningen under hänvisning till att T.W. hade reglerat den fordran som legat till grund för ansökningen. Han yrkade ersättning för rättegångskostnader med 12 800 kr, varav 6 600 kr avsåg ombudsarvode.

T.W. bestred E.W:s yrkande om ersättning för rättegångskostnader och anförde bl.a. följande.

För att han ska kunna åläggas betalningsansvar för E.W:s rättegångskostnader krävs att det föreligger synnerliga skäl, vilket inte föreligger. E.W. har inte haft de kostnader som han yrkar ersättning för mot bakgrund av att LO-TCO Rättsskydd drivit ärendet. Den fackliga rättshjälpen torde vara gratis för E.W. eftersom det är förbundet som kommer att stå kostnaderna. Vidare är arvudet oskäligt högt och det överlämnas till rätten att bedöma dess skälighet.

Tingsrätten (tingsnotarien Oskar Hoffman) anförde i beslut den 26 februari 2015 bl.a. följande.

Skälen för beslutet

Avskrivning

E.W. har återkallat konkursansökan. Ärendet ska därför skrivas av.

Rättegångskostnader

Vad gäller frågan om rättegångskostnadernas fördelning gör tingsrätten följande bedömning. Rättegångskostnader i konkursärenden ska enligt 2 kap. 23 § konkurslagen fördelas enligt bestämmelserna i 18 kap. RB. Den tillämpliga regeln i 18 kap. 5 § andra stycket RB säger, att den som återkallar sin talan ska ersätta motpartens kostnader, om inte särskilda omständigheter talar mot det.

Tingsrätten konstaterar att E.W., som grund för sin ansökan åberopat en delgiven lönefordran och obeståndspresumtionen i 2 kap. 9 § konkurslagen. Innan ansökan ingavs till tingsrätten stadfäste Södertälje tingsrätt den 5 december 2014 en mellan parterna träffad förlikning avseende lönefordran till ett högre belopp än det som angavs i betalningsuppsmaningen som delgavs den

30 november 2014. Av den mellan parterna träffade förlikningen framgår att E.W:s lönefordran var klar och förfallen i vart fall den 20 november 2014, då förlikningslikviden skulle ha erlagts. T.W. erlade inte betalning för lönefordringen vare sig inom sju dagar efter att betalningsuppsmaningen delgavs, eller efter att den mellan parterna träffade förlikningen stadfästes, utan först efter att ansökan om konkurs lämnades in till tingsrätten. Tingsrätten konstaterar vidare att E.W., som ytterligare bevisning för att T.W. befann sig på obestånd, även uppgivit att T.W. hade stora skatteskulder, samt bifogat utdrag över dessa från Info Torg. Tingsrätten finner att E.W. i sin ansökan uppfyllt vad som krävs för att obeståndspresumtionen enligt 2 kap. 9 § konkurslagen ska kunna åberopas och att han även får anses haft fog för sin ansökan vid tidpunkten för ansökan. Särskilda omständigheter föreligger därmed att bestämma rättegångskostnaderna på annat sätt än som framgår av 18 kap. 5 § RB. Mot bakgrund av det sagda ska T.W. ersätta E.W:s rättegångskostnader.

Parter i ärendet är E.W. och T.W. Det saknas skäl att ifrågasätta att E.W. har rätt att begära ersättning för sina rättegångskostnader (jämför AD nr 9/15).

T.W. har anfört att beloppet är oskäligt och överlämnat till tingsrätten att bedöma vad som utgör ett skäligt belopp. Tingsrätten finner inte anledning att ifrågasätta skäligheten av det yrkade beloppet. T.W. ska ersätta E.W:s rättegångskostnader med det belopp som framgår av beslutet.

Slutligt beslut

1. Ärendet skrivs av från vidare handläggning.
2. T.W. ska ersätta E.W:s rättegångskostnad med 12 800 kr, varav 6 600 kr avser ombudsarvode, 1 400 kr delgivningsavgift, 2 800 kr ansökningsavgift och 2 000 kr mervärdesskatt, jämte ränta.

Svea hovrätt

T.W. överklagade i Svea hovrätt och yrkade att hovrätten skulle bestämma att vardera parten skulle stå sin rättegångskostnad i tingsrätten.

Hovrätten (hovrättslagmannen Christine Lager, hovrättsrådet Gun Lombach och tf. hovrättsassessorn Katarina Rodell Zaar, referent) anförde i beslut den 1 april 2015 bl.a. följande.

Skälen för beslutet

På de skäl som tingsrätten anger instämmer hovrätten i tingsrättens bedömning att det finns särskilda skäl att frångå huvudregeln i 18 kap. 5 § andra stycket RB. T.W. ska alltså stå för E.W:s rättegångskostnader i tingsrätten (se RH 2014:40).

När det gäller frågan om E.W. haft några rättegångskostnader gör hovrätten följande bedömning. E.W. har haft s.k. facklig rättshjälp som innebär att den fackliga organisation han tillhör täcker hans rättegångskostnader i den mån de inte täcks av motparten eller staten. Frågan om E.W. under dessa förhållanden kan anses ha haft en rättegångskostnad är jämförlig med om en part har en rättsskyddsförsäkring eller rättshjälp enligt rättshjälpslagen (1996:619). Oavsett om parten har en rättsskyddsförsäkring eller rättshjälp anses parten haft en rättegångskostnad som motparten kan bli ersättningsskyldig för (se bl.a. 30 § rättshjälpslagen). Hovrättens slutsats är därför att den s.k. fackliga rättshjälpen inte innebär att E.W. inte skulle haft några rättegångskostnader.

E.W. har alltså haft rättegångskostnader som han kan få ersättning för enligt 18 kap. 8 § RB.

Hovrätten instämmer i tingsrättens bedömning att den av E.W. yrkade ersättningen är skälig.

Beslut

Hovrätten avslår överklagandet.

Högsta domstolen

T.W. överklagade hovrättens beslut och yrkade att HD skulle besluta att vardera parten skulle svara för sina rättegångskostnader i tingsrätten.

E.W. motsatte sig att hovrättens beslut ändrades.

HD avgjorde målet efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Lars Brandt, föreslog i betänkande följande beslut.

Skäl

Bakgrund och frågan i målet

1. Frågan i målet är hur rättegångskostnader ska fördelas vid avskrivning av ett konkursärende sedan konkursansökan har återkallats på grund av att konkursgäldenären har betalat konkursfordringen. Bakgrunden till frågeställningen kan beskrivas enligt följande.

2-5. Överensstämmer i huvudsak med punkterna 1-4 i referentens skiljaktiga mening.

6. T.W. har bl.a. gjort gällande att konkursansökan var onyttig och att E.W. i stället hade kunna ansöka hos Kronofogdemyndigheten om verkställighet av den stadfästa förlikningen.

7. E.W. har för sin del gjort gällande att konkursansökan var nödvändig för att kunna få ett anspråk på lönegarantimedel prövat.

Rättegångskostnaders fördelning vid avskrivning efter återkallelse

8. Målet rör tillämpningen av bestämmelsen i 18 kap. 5 § andra stycket RB, som enligt 2 kap. 23 § konkurslagen gäller också i konkursärenden.

9. Enligt huvudregeln i 18 kap. 5 § andra stycket RB ska en part som återkallar sin talan ersätta motpartens rättegångskostnader, men undantag från huvudregeln kan göras om särskilda omständigheter ger anledning att bestämma ersättningsskyldigheten på annat sätt. Det vanligaste fallet torde vara att återkallelse sker sedan svaranden fullgjort det anspråk som gjorts gällande i rättegången. Käranden får då regelmässigt ersättning för sina kostnader. (Jfr NJA II 1943 s. 231 och Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken, version april 2016 [t.o.m. supplement 80], Zeteo, kommentaren till 18 kap. 5 §. Jfr även t.ex. NJA 2006 s. 599.)

10. En ansökan om konkurs har normalt som syfte att gäldenären ska försättas i konkurs och att borgenären ska få betalning för sin fordran genom utdelning i konkursen (se NJA 1990 s. 585). En gäldenärs betalning av konkursfordran bör därför i vissa situationer kunna jämföras med en sådan fullgörande av anspråk som nämns i förarbetena som motiverar en tillämpning av undantagsbestämmelsen i 18 kap. 5 § andra stycket RB. Det gäller i vart fall om konkursfordringen är ostridig, konkursansökan anses befogad, och gäldenären inte anfört något bärande skäl mot ansökan.

11. I de situationer där gäldenärens betalningsförsummelse har föranlett en onödig process bör i regel gäldenären förpliktas ersätta borgenärens rättegångskostnader (jfr 18 kap. 3 § första stycket RB; jfr även t.ex. NJA 1982 s. 366).

12. På motsvarande sätt kan borgenärens agerande vara av betydelse för bedömningen. I detta sammanhang bör särskilt framhållas att en konkursansökan i praktiken normalt innebär en påtryckning på gäldenären att själv betala sin skuld och att ansökan därför i regel utgör en sådan inkassoåtgärd som avses i inkassolagen (1974:182). (Se 1990 års rättsfall.) I de fall där inkassolagen är tillämplig (jfr 1 § i den lagen) gäller ett krav på iakttagande av god inkassosed (jfr 4-11 §§ i samma lag). Det faktum att en borgenär som bedriver inkassoverksamhet enligt lagen inte har iakttagit god inkassosed talar i regel emot en tillämpning av undantagsregeln i 18 kap. 5 § andra stycket RB.

Bedömningen i detta fall

13. I målet är fråga om en klar och förfallen fordran. Sedan T.W. uppmanats att betala fordran ansökte E.W. om att T.W. skulle försättas i konkurs med åberopande av obeståndspresumtionen i 2 kap. 9 § konkurslagen. Först efter det att ansökan hade gjorts betalade T.W. fordran. T.W. har inte anfört något bärande skäl mot vare sig obeståndspresumtionen eller konkursansökan i övrigt, och det får sammantaget anses ha funnits fog för ansökan. Vid angivna förhållanden föreligger sådana särskilda omständigheter som motiverar att undantag görs från huvudregeln i 18 kap. 5 § andra stycket RB på det sätt som domstolarna funnit.

14. T.W. har gjort gällande att E.W. inte har rätt till ersättning för rättegångskostnader med hänvisning till att E.W. beviljats s.k. facklig rättshjälp och därmed inte själv har haft några kostnader. Som såväl tingsrätten som hovrätten konstaterat föreligger dock en rätt till ersättning (jfr AD 2015 nr 9). HD gör inte någon annan bedömning än domstolarna av skäligheten av E.W:s kostnadsyrkande i tingsrätten.

15. Slutsatsen är att överklagandet ska avslås.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

HD (justitieråden Stefan Lindskog, Ann-Christine Lindeblad, Agneta Bäcklund och Dag Mattsson) meddelade den 28 december 2016 följande slutliga beslut.

Skäl

1. E.W. var tidigare anställd hos T.W. och hade en kvarstående lönefordran om 20 000 kr. Han lät delge T.W. en betalningsuppsmaning enligt 2 kap. 9 § konkurslagen med anmodan att betala beloppet och med information om att en konkursansökan annars kunde komma att göras. När fristen hade löpt ut utan att betalning skett, ansökte E.W. om att tingsrätten skulle försätta T.W. i konkurs. Någon vecka senare återkallade E.W. konkursansökan sedan T.W. hade betalat.

2. Tingsrätten skrev av konkursärendet och beslutade att T.W. skulle ersätta E.W:s rättegångskostnader. Hovrätten har avslagit T.W:s överklagande.

3. I fråga om rätt till ersättning för kostnader vid prövning av en borgenärs konkursansökan gäller 18 kap. RB i tillämpliga delar (2 kap. 23 § konkurslagen). När ett mål skrivs av på grund av att en part har återkallat sin talan ska enligt 18 kap. 5 § andra stycket RB parten ersätta motpartens rättegångskostnad, om inte särskilda omständigheter föranleder att ersättningskyldigheten bestäms på annat sätt.

4. Om käranden i ett tvistemål återkallar sin talan sedan svaranden fullgjort anspråket, får käranden normalt ersättning för sina kostnader (jfr NJA II 1943 s. 231). Syftet med konkursinstitutet är emellertid att i borgenärskollektivets intresse tillhandahålla en ordning för tvångsvis avveckling av gäldenärens

samlade tillgångar när denne är insolvent (jfr 1 kap. 1 § konkurslagen), och rättsverkningarna av en konkurs är även i övrigt långtgående. Det kan också anmärkas att en borgenär som söker en gäldenär i konkurs utan att ha skälig anledning att anta att gäldenären är på obestånd kan bli skadeståndsskyldig (17 kap. 3 § första stycket konkurslagen).

5. Utgångspunkten är därmed - i enlighet med huvudregeln i 18 kap. 5 § andra stycket RB - att borgenären inte har rätt till ersättning för sina rättegångskostnader om han återkallar sin ansökan om konkurs. Det gäller också när konkursansökningen grundas på presumtionen i 2 kap. 9 § konkurslagen och återkallelsen sker sedan gäldenären har betalat den aktuella skulden. För att rättegångskostnaderna ska fördelas på något annat sätt krävs alltså även i den situationen att det föreligger någon särskild omständighet eller att någon annan bestämmelse i 18 kap. RB är tillämplig (jfr NJA 1982 s. 366).

6. T.W. har i konkursärendet visserligen framställt olika invändningar mot att E.W. skulle ha rätt till ersättning för rättegångskostnader. Men han har inte visat att han före eller i samband med betalningen gjort gällande att han inte var på obestånd och inte heller att konkursfordringen var oklar eller oförfallen. Det får därmed anses föreligga en sådan särskild omständighet som medför att undantag ska göras från huvudregeln i 18 kap. 5 § andra stycket RB på så sätt att E.W. får ersättning för sina rättegångskostnader.

7. T.W. har gjort gällande att E.W. inte har rätt till ersättning för rättegångskostnader eftersom han beviljats s.k. facklig rättshjälp och därmed inte själv har haft några kostnader. Som domstolarna har funnit hindrar inte facklig rättshjälp att parten har rätt till ersättning för rättegångskostnader (jfr AD 2015 nr 9).

8. HD gör inte någon annan bedömning än domstolarna i fråga om skäligheten av E.W:s kostnadsyrkande i tingsrätten.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

Referenten, justitierådet Göran Lambertz, instämde med majoriteten i fråga om det som sägs i punkterna 7 och 8 men var i målets huvudsak skiljaktig i fråga om motiveringen och ansåg att skälen för HD:s beslut i den delen skulle lyda som följer.

Bakgrund och frågan i målet

1. E.W. var tidigare anställd hos sin far T.W. Sedan tvist uppkommit om en lönefordran och E.W. väckt talan, träffade parterna i oktober 2014 en förlikning som innebar bl.a. att T.W. skulle betala ett belopp om totalt 45 000 kr till E.W. Därav skulle 25 000 kr betalas i slutet av oktober 2014 och resten några veckor senare. Förlikningen stadfästes av tingsrätten genom dom den 5 december samma år.

2. Den första delbetalningen gjordes i enlighet med överenskommelsen. Sedan den andra delbetalningen uteblivit lät E.W. i slutet av november 2014 delge T.W. en betalningsuppsmaning enligt 2 kap. 9 § konkurslagen med anmodan att betala resterande 20 000 kr inom en vecka och med information om att en konkursansökan annars kunde komma att göras.

3. Sedan fristen enligt betalningsuppsmaningen löpt ut utan att betalning skett, ansökte E.W. den 15 december 2014 om att tingsrätten skulle försätta T.W. i konkurs. Han åberopade sin fordran om 20 000 kr och hänvisade till den s.k. insolvenspresumtionen i 2 kap. 9 § konkurslagen. Någon vecka senare återkallade E.W. konkursansökan sedan T.W. betalat.

4. Tingsrätten skrev av konkursärendet och beslutade att T.W. skulle ersätta E.W. för hans rättegångskostnader. Sedan T.W. överklagat tingsrättens beslut i fråga om rättegångskostnader har hovrätten avslagit överklagandet.

Rättegångskostnaders fördelning efter återkallelse av konkursansökan

5. I fråga om rätt till ersättning för kostnader vid prövning av en borgenärs konkursansökan gäller 18 kap. RB i tillämpliga delar (2 kap. 23 § konkurslagen). När ett mål skrivs av på grund av att en part har återkallat sin talan ska enligt 18 kap. 5 § andra stycket RB parten ersätta motpartens rättegångskostnad, om inte särskilda omständigheter föranleder att ersättningskyldigheten bestäms på annat sätt.

6. Om käranden i ett tvistemål återkallar sin talan sedan svaranden fullgjort anspråket, får käranden normalt ersättning för sina kostnader (jfr NJA II 1943 s. 231, Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken, version april 2016 [t.o.m. supplement 80], Zeteo, kommentaren till 18 kap. 5 § samt bl.a. NJA 2006 s. 599). Liksom en stämningsansökan fungerar inte sällan en konkursansökan som en påtryckning om betalning. Det kan därför hävdas att samma ersättningsprincip regelmässigt borde gälla när en borgenär ansöker om att gäldenären ska försättas i konkurs och gäldenären därefter betalar med påföljd att borgenären återkallar sin ansökan.

7. Syftet med konkursinstitutet är emellertid att i borgenärskollektivets intresse tillhandahålla en ordning för tvångsvis avveckling av gäldenärens samlade tillgångar när denne är insolvent, och rättsverkningarna av en konkurs är långtgående (jfr 1 kap. 1 § konkurslagen). Det kan också anmärkas att en borgenär som söker en gäldenär i konkurs utan att ha skälig anledning att anta att gäldenären är på obestånd kan bli skadeståndsskyldig (17 kap. 3 § första stycket konkurslagen).

8. Utgångspunkten är därmed - i enlighet med huvudregeln i 18 kap. 5 § andra stycket RB - att borgenären inte har rätt till ersättning för rättegångskostnader om han återkallar sin ansökan om konkurs. I vissa fall föreligger dock sådana särskilda omständigheter som enligt samma lagrum medför att undantag ska göras från huvudregeln. Det gäller framför allt situationer där regleringen är så utformad att det förutsätts att borgenären ska göra en konkursansökan och denne därför haft fog för en sådan åtgärd.

9. En sådan situation som nu sagts föreligger när borgenären har uppmanat gäldenären att betala en klar och förfallen skuld enligt 2 kap. 9 § konkurslagen och gäldenären har underlåtit att betala. Om borgenären herefter begär gäldenären i konkurs inom tre veckor och skulden då ännu inte är betald, ska gäldenären anses insolvent om inte annat visas. Om gäldenären efter en sådan konkursansökan betalar sin skuld med påföljd att borgenären får återkalla sin ansökan, bör borgenären normalt ha rätt till ersättning för sina kostnader. En annan ordning stämmer för övrigt illa med rättsfallet NJA 1982 s. 366. Där fick borgenären avslag på sin konkursansökan men tillerkändes ändå ersättning för sina kostnader, enligt 18 kap. 3 § första stycket RB, eftersom gäldenären ansågs ha förorsakat rättegången genom betalningsförsummelse.

10. En annan situation av det angivna slaget är att borgenären har en fordran som är förenad med statlig lönegaranti under förutsättning att ansökan om konkurs inges inom viss tid. Enligt lönegarantilagen (1992:497) svarar staten i viss utsträckning för betalning av arbetstagares fordringar mot en arbetsgivare som försätts i konkurs. Enligt huvudregeln får fordringarna inte vara äldre än tre månader (se 7 § lönegarantilagen och 12 § första stycket förmånsrättslagen, 1970:979). Om en lönefordran som har intjänats tidigare än tre månader före konkursansökningen har varit föremål för tvist, omfattas den av lönegarantin om talan har väckts inom viss tid och konkursansökningen har följt inom två månader från det att tvisten slutligt har avgjorts (se 12 § tredje stycket förmånsrättslagen). Ansöker borgenären om konkurs för att tillgodose

lönegarantibestämmelsernas krav på ansökan inom viss tid, bör han normalt ha rätt till ersättning för sina kostnader i det fallet att gäldenären betalar och borgenären därför återkallar sin ansökan.

Bedömningen i detta fall

11. E.W:s fordran var klar och förfallen. Han uppmanade T.W. att betala och upplyste denne att en konkursansökan kunde följa vid utebliven betalning. När betalning inte skedde ansökte E.W. om konkurs med åberopande av obeståndspresumtionen i 2 kap. 9 § konkurslagen. Först därefter betalade T.W., och E.W. återkallade då sin ansökan. I enlighet med vad som har anförts ovan (p. 9) föreligger därmed sådana särskilda omständigheter att undantag ska göras från huvudregeln i 18 kap. 5 § andra stycket RB och E.W. få ersättning för sina kostnader i konkursärendet.

12. Till det anförda kommer att E.W:s fordran var förenad med statlig lönegaranti. Tvisten mellan honom och T.W. får anses ha avgjorts slutligt genom att de ingick en förlikning i oktober 2014. I enlighet med vad som nyss har sagts (p. 10) måste E.W. härefter, för det fall T.W. inte betalade, ansöka om konkurs inom två månader för att säkra sin rätt till lönegaranti. När T.W. inte betalade på förfalldagen i november 2014 var det befogat, med hänsyn till den frist som E.W. hade att iaktta enligt lönegarantilagen, att han då ansökte om att T.W. skulle försättas i konkurs. Även av den anledningen föreligger en sådan särskild omständighet som medför att undantag ska göras från huvudregeln i 18 kap. 5 § andra stycket RB på så sätt att E.W. får ersättning för sina rättegångskostnader.

HD:s beslut meddelat: den 28 december 2016.

Mål nr: Ö 2179-15.

Lagrum: 18 kap. 5 § RB, 2 kap. 9 och 23 §§ konkurslagen (1987:672).

Rättsfall: NJA 1982 s. 366, AD 2015 nr 9.

Samtidigt med detta mål avgjordes målet Ö 3412-15, där utgången under likartade förutsättningar blev densamma.

Sökord: Rättegångskostnader; Avskrivning; Återkallelse; Konkursansökan
